

1. Voorwoord

Toen de Veerman de vraag stelde om ‘eens een keertje samen voor een project te gaan’ wisten we niet waar we aan zouden beginnen. De keuze van het Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking om projecten te subsidiëren over cultuurproducten uit het Zuiden was de trigger, ARTECO het resultaat.

Het project vertrok van een aantal vragen: wat kunnen kunst en duurzaamheid voor elkaar betekenen? Hoe brengen we scholen uit Vlaanderen en scholen uit het Zuiden dichterbij elkaar? Hoe brengen we muzische vorming en wereldoriëntatie dichterbij elkaar? Kunnen we het werk van een kunstenaar of de kunstenaar zelf gebruiken om mogelijke antwoorden te vinden?

ARTECO was dus een experiment, maar geen experiment van een klein groepje, ergens verstoppt in een schooltje met enkele betrokkenen. Daarvoor was de gedrevenheid en het enthousiasme van de betrokkenen te groot: ze sleepten negen scholen uit Vlaanderen, negen scholen en evenveel kunstenaars uit het Zuiden mee in hun avontuur. Of anders gezegd: om en bij de 1200 leerlingen in Vlaanderen alleen al. Het had dus iets van een surrealistisch experiment.

Gelukkig is de verbondenheid meestal groter dan je denkt, dromen kunstenaars meestal verder dan je denkt, zijn leerkrachten realistischer dan je denkt en kinderen verrassender. Gelukkig valt er uit het Zuiden ontzettend veel te leren en zorgen andere perspectieven steeds voor nieuwe wegen.

Zo werd ARTECO een expeditie die een schat aan informatie opleverde, zoals het expedities betaamt.

Met dit boek willen we dit graag delen. Gemeenten met scholenbanden, scholen met een hart voor het Zuiden en leerkrachten die een potlood al eens buiten de lijntjes willen gebruiken, vinden hier een kleurrijk en divers palet aan informatie, lessen en opdrachten. Zo kunnen ze zelf nieuwe wegen bewandelen om diepgaand, duurzaam en creatief van en met het Zuiden te leren. We hopen dat de uitdaging wordt aangegaan!

Leen Broekaert,
directeur Djapo

Met dank aan ...

Dit boek is het resultaat van een lange reis die we met velen gemaakt hebben. Een reis die we voor elkaar boeiend hebben weten te houden, waar vallen weer opstaan betekende. Af en toe werd er gevloekt, maar er werd veel meer gelachen. We kijken met ontzettend veel dankbaarheid terug naar:

alle scholen, hun leerkrachten, directies en leerlingen die het avontuur meegemaakt hebben:

- C In Vlaanderen:
Basisschool Oosterwijk, Creatopia in Antwerpen, Klimop in Kortenberg, Klimop in Sint-Truiden, de Regenboog in Turnhout, de Sleutelbloem in Brecht, Scharrel in Minderhout, Toppunt Geel, Basisschool Vijverbeek in Zellik.
- C In het Zuiden:
Thobile primary school in Durban – South Africa; St George College Lima – Peru; Sacred Heart School – Hijas de Hesus, Sebu City – Philippines; Escuela Juan Enrique Pestalozi, Otavalo – Ecuador; Escuela Montessori Jan Amos Comenius, Raas – Nicaragua; Escuela El Verdún – Nicaragua; la Escuela San Pedro Apóstol – Argentina, Les Gazelles, Kalamu Kinshasa – Congo.
- C De kunstenaars met hun inspiratie, engagement en frisse kijk:
Aurelio Maria R. Rodriguez, CEBU Island – Philippines; Colegio Daniel Reyes, Imbabura – Ecuador; Roger Kabeya Nkulu – Congo; Luis Teran – Argentina; Dolores Cabanillas – Argentina; Nelson Munares – Peru; Philip Montalban – Nicaragua; Reyna Isabel Reynes – Nicaragua; Theba Shumba – South Africa.
- C De stuurgroep van ARTECO:
Pieter-Jan De Marez – VVOB; Gwen Lemey – VVOB; Katrien Goris – VVOB; Carlos Dekeyrel – De Veerman; Griet Pauwels – De Veerman; Annik Verheyen – Djapo; Joan De Bruyckere – School of Arts KASK; Joke Maex – Thomas More; Bilitis Lauwers – Zuiderpershuis.
- C Het VVOB – Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand:
Voor hun kritische kijk in de stuurgroep, het delen van informatie over hun scholenbanden en de inkijk in hoe ze zelf met communicatie tussen scholen in Vlaanderen en scholen in het Zuiden omgaan.

- C Het alziend oog voor taalfouten:
Kathy Daeninck.
- C De medewerkers, mededenkers, medeauteurs van de oorspronkelijke teksten en believers van het eerste tot het laatste uur:
Dagmar Gooris, Inne Stynen, Sara Depiere en Barbara Bellinkx van Djapo en De Veerman.
- C De subsidiërende overheden:
Het Vlaams Agentschap Internationale Samenwerking en de Vlaamse Gemeenschap.

Het geritsel van de bladeren van dit boek is het zachte applaus dat zij graag ontvangen ...

Karel Moons, redactie

Het internet ...

- C Djapo: www.djapo.be
voor scholen die willen werken rond educatie duurzame ontwikkeling in een mondiaal jasje.
- C De Veerman: www.veerman.be
voor scholen die gebeten zijn door kunst.
- C VVOB: www.vvob.be, www.scholenbanden.be
voor scholen die een band willen uitbouwen met een school uit het Zuiden.
- C Vais, nu Departement Internationaal Vlaanderen: www.vais.be of <http://www.vlaanderen.be/int/ontwikkelingssamenwerking>
waar Vlaanderen internationaal voor staat.

2. Inleiding

‘Duurzaamheid en kunst kunnen elkaar inspireren. Kinderen kunnen kunstenaars inspireren en kunstenaars ons onderwijs’. Deze elementen vormden het vertrekpunt van ARTECO, een driejarig project van Djapo en De Veerman met subsidies van het Vlaams Agentschap voor Internationale Samenwerking (VAIS).

Met negen basisscholen uit Vlaanderen, negen basisscholen uit het Zuiden en negen kunstenaars uit het Zuiden werd er twee jaar lang gewerkt rond en gedacht over kunst en duurzaamheid. Een aantal van die scholen hadden reeds een scholenband met een school uit het Zuiden en werden daarin gesteund door het VVOB. In het eerste jaar werden de driehoeken gevormd tussen een school uit het Zuiden, een kunstenaar uit het Zuiden en een school uit het Noorden. In het tweede jaar werkten de leerkrachten aan lessen over kunst en duurzaamheid. De focus verschoof in het derde jaar meer naar de leerling: hoe kunnen leerlingen zelf projecten over kunst en duurzaamheid uitwerken?

In dit boek vindt u de drie belangrijkste elementen van het tweede jaar terug. Ten eerste leggen we uit hoe u als leerkracht lessen over kunst en duurzaamheid maakt, met aandacht voor de duurzaamheid en de creativiteit van de leerlingen. Ten tweede vindt u een aantal raamlessen terug waarmee u de cultuur, de leefwijze, een kunstwerk en een kunstenaar van gelijk welk land in het Zuiden kunt analyseren. Ten derde komt u een drietal lessen tegen waarmee u de communicatie met een school uit het Zuiden kunt voeren. Ten slotte geven we negentien lessen mee die door leerkrachten onder begeleiding van Djapo en De Veerman zijn gemaakt.

De Veerman heeft een handige, bruikbare en kwaliteitsvolle manier ontwikkeld om muzische lessen te maken. Samen met Djapo is deze manier van werken vertaald naar lessen over duurzame ontwikkeling in het bijzonder en wereldoriëntatie in het algemeen. Deze manier van werken garandeert dat uw lessen de creativiteit van uw kinderen stimuleren. Ze is bruikbaar voor alle muzische disciplines (dans, drama, muziek, beeld, media en schrijven/literatuur) en wereldoriëntatie. In dit boek wordt in het eerste deel uitgelegd hoe we die lessen maken.

Het tweede deel van dit boek bevat lessen om een land, kunst of een kunstenaar grondig te leren kennen. Deze lessen, behalve de les over de cultuur van het land, zijn opgebouwd volgens de principes uit het eerste deel van deze bundel. Toch zijn het in zekere

zin wat speciale lessen, we hebben ze raamlessen genoemd. We leggen even uit wat we daarmee willen zeggen. In een les ligt normaal gezien het thema vast en wordt de les uitgewerkt op basis van dat thema. Met ARTECO stonden we voor de uitdaging dat we met de beschikbare middelen niet voor elk land, streek, dorp of stad en voor elke kunstenaar aparte lessen konden maken. Toch wilden we de scholen die in het project stapten een goede startbasis geven. Daarom hebben we het idee van raamlessen ontwikkeld: lessen die een raamwerk vormen en die u bijvoorbeeld op gelijk welk land kunt toepassen. Zo vindt u raamlessen over:

- de kunstenaar
- het kunstwerk (twee raamlessen over beeld, één over muziek en één over schrijven/literatuur)
- het land
- duurzame ontwikkeling

Daarna vindt u in dit boek nog drie communicatielessen. Dat zijn lessen waarmee u de communicatie met de school uit het Zuiden start. De lessen zijn zo opgevat dat we veel over onze eigen school en leefwereld vertellen, maar daarom niet per definitie veel terug verwachten. Dat heeft te maken met het feit dat het voor sommige scholen uit het Zuiden niet zo gemakkelijk is om iets terug te sturen. Dat kan te maken hebben met communicatiemiddelen, met andere gewoontes of met een lesprogramma waarin niet zomaar iets mag worden veranderd.

Dan is er nog communicatie in uw school zelf. Die krijgt een plaats op een muur waar u voor de hele school (en de buurt) de informatie die de leerlingen gevonden hebben, gaat verzamelen en delen met elkaar.

Het laatste deel van dit boek is het werk van de leerkrachten. In elke school hebben we de leerkrachten gedurende dat eerste jaar acht dagen begeleid. We hebben samen lessen gemaakt, de communicatie met het Zuiden op gang getrokken (al dan niet met succes), projecten uitgewerkt over de klassen heen, gewerkt aan een toonmoment ... Kortom, we hebben twee jaar lang lief en leed gedeeld, tenminste als het over duurzaamheid en kunst ging.

Elke leerkracht begon aan ARTECO met de lessen die we hiervoor hebben opgesomd. Daarna heeft elke leerkracht minstens drie lessen gemaakt, vertrekkend van de verbinding tussen kunst en duurzaamheid. De leerkrachten werden daarin begeleid door De Veerman en Djapo. Met een selectie uit die lessen sluiten we deze publicatie af.